

POSSIBILITĂȚILE POTENȚIALE ȘI PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII ÎNTERPRINDERILOR MICI DIN SECTORUL ENERGETIC

Nina Făuraș

lector superior a catedrei „Management” ULIM

Abstract. Se analizează situația din sectorul energetic al Republicii Moldova la faza de privatizare și apariție a mai multor forme de proprietate. Incluziunea business-ului mic ca partener al întreprinderilor mari va conduce la eficientizarea funcționării complexului energetic, îmbunătățirea gestionării acestui segment al economiei naționale, precum și la utilizarea mult mai eficientă a potențialului resurselor energetice primare.

ПОТЕНЦИАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ СЕКТОРЕ

Аннотация. Анализируется ситуация в энергетическом комплексе Республики Молдова на этапе приватизации и появления множества форм собственности. Вхождения малого бизнеса в качестве партнера предприятий будет содействовать повышению эффективности функционирования энергетического комплекса, улучшению управляемости этой составляющей национальной экономики, а также более эффективному использованию первичных энергетических ресурсов.

POTENTIAL POSSIBILITIES AND OUTLOOKS OF THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN ENERGETICS

Abstract. The situation in a power complex of Republic Moldova at a stage of privatization and occurrence of set of patterns of ownership is analyzed. Occurrences of small business as the partner of the enterprises will promote increase of efficiency of functioning of a power complex, improvement of controllability of this making national economy, and also more to an effective utilization of primary power resources.

Cuvinte-cheie: Sectorul energetic, monopol, eficiență, restructurare, întreprinderi mici, gestionare, dezvoltare

1. Introducere

La ora curentă sectorul energetic al R. Moldova se află în faza modificărilor de structură și ca urmare a apariției a mai multor forme de proprietate. Aceste modificări sunt o urmare a transformărilor în economia națională. Scopul final al acestor transformări îl constituie funcționarea eficientă în condiții de piață liberă a tuturor ramurilor economiei. Apariția a mai multor forme de proprietate este o condiție necesară pentru implementarea conceptului de demonopolizare a activității economice și deschiderea posibilităților de dezvoltarea a business-ului mic.

Acest concept este valabil și pentru energetică: sectorul electroenergetic și sectorul termoeenergetic.

O particularitate esențială, care se referă la această ramură a economiei, o constituie prezența reală a unor elemente destul de dure cu caracter de monopol. Semnele de monopol sunt un rezultat al dezvoltării istorice a energiei, ca ramură de bază a economiei și a principiului de dezvoltare a infrastructurii în fosta URSS. O altă particularitate, care determină existența și în condițiile de piață a elementelor de monopol în ramură, o constituie caracterul specific al mărfii furnizate pe piață de desfacere, fie energie electrică sau energia termică. Această particularitate constă în caracterul neîntrerupt al ciclului: producere – transport – distribuire – consum. Căderea unei verigi din acest lanț sau funcționarea neeficientă a oricărui element structural are consecințe grave pentru întregul sector energetic, chiar consecințe catastrofale, ca căderea sistemului energetic.

Din aceste considerente o problemă actuală o prezintă dirijarea eficientă cu funcționarea complexului energetic în bază unor noi tehnologii informaționale. Noile concepții de conlucrare și dirijare trebuie să fie bine racordate la situația curentă din sectorul energetic, deoarece în condițiile de piață scopul tuturor jucătorilor pe piață îl constituie obținerea unui beneficiu economic. Adesea interesele jucătorilor cu pondere economică mare și mică pot fi diametral opuse și armonizarea intereselor lor este o problemă destul de dificilă: conștientizarea necesității armonizării intereselor cu scopul asigurării celui mai ridicat nivel de funcționare a sectorului energetic în condițiile actuale este poate unica cale de funcționare eficientă atât în condițiile de tranzacție la relațiile de piață, cât și în perioada funcționării stabile a pieței energiei în R. Moldova.

Pentru aceste este necesar de conturat interesele și locul pe piață energiei atât a marilor jucători din toate segmentele sectorului energetic, cât și a jucătorilor mic, a micului business.

2. Analiza succintă a situației în sectorul energetic a R. Moldova.

Sectorul energetic al R. Moldova este astăzi în faza de tranziție privind funcționarea în noile condiții, care au obiectivul general de instituire a relațiilor civilizate de piață.

Una din consecințele acestor schimbări constă în micșorare capacității de gestionare atât cu funcționarea complexului energetic în general, cât și cu subsansamblurile lui.

Starea actuală a fost condiționată de următoarele:

1. Descentralizarea și privatizarea parțială a complexului energetic;
2. N-a fost elaborat un sistem alternativ de dirijare (centralizat) a complexului și a părților componente;
3. Au avut loc schimbări rapide a criteriilor de funcționare, utilizate la dirijarea cu funcționarea complexului energetic și a subsansamblurilor lui la faza precedentă de dezvoltare și care constau în următoarele:

- În sistemul centralizat criteriul de bază a fost asigurarea sigură și neîntreruptă a consumatorilor cu energie electrică cu cheltuieli minimale pentru consumatori. Astăzi, scopul principal al întreprinderilor sectorului energetic, în primul rând a celor private, constă în obținerea profitabilității cu cheltuieli minime privind menținerea nivelului tehnic al sistemului energetic. În Moldova lipsește un mecanism robust privind asigurarea respectării acestor cerințe. Astăzi situația este așa, că aproape toți distribuitorii de energie electrică de fapt au drepturi de monopolist, și în această situație pot determina „regulile de joc”. Aceasta duce la creșterea sistematică și rapidă a prețurilor la energia electrică (fig.1) și la lipsă de responsabilitate pentru calitatea aprovizionării cu energie electrică a consumatorilor;
- Este cunoscut faptul, că prețurile mari la energia electrică provoacă creșterea prețurilor la toate produsele industriale, ceea ce duce la micșorarea capacității de concurență a mărfurilor autohtone și la degradarea sectorului real al economiei naționale.

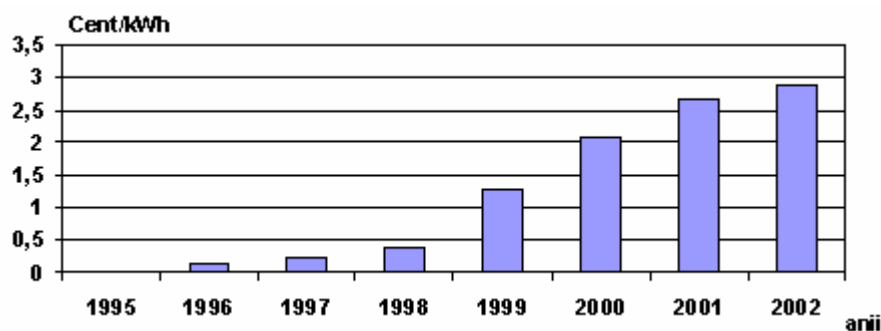

Figura 1 Dinamica evoluției tarifelor la energia electrică în anii 1995-2002

Spre regret, la faza de restructurare a complexului energetic a avut loc încălcarea legilor și principiilor de bază privind dirijarea cu aceste organisme, deoarece respectarea principiilor și legitățile de dirijare sunt un factor foarte semnificativ pentru funcționarea fiabilă și sigură a tuturor sistemelor complexe.

A fost distrusă structura care asigură reacția inversă (feed-back) la dirijarea proceselor tehnologice și economice în sub-sistemele complexului energetic. Noua structură de conducere nu corespunde particularităților producției energiei electrice, care constă în producerea și consumul concomitent a energiei.

Este încălcată legea privind nivelul necesar de diversitate care afirmă, că pentru dirijarea eficientă cu sistemul organului de conducere trebuie să fie apt să perceapă același număr de semnale, care se observă la outputul sistemului. Cauza constă în deteriorarea legăturii inverse și a structurii sistemului de conducere acordate la structura procesului tehnologic de producere.

Observații analogice se pot face și privind legile: de unitate și integritate privind sistemul de conducere; de corespundere a sistemului de conducere cu sistemul subordonat etc.

Necesitatea acută privind asigurarea securității energetice a consumatorului, a reducerii costului și majorării nivelului calității de aprovizionare cu energie electrică a consumatorilor conduce la creșterea interesului către sursele alternative de energie electrică, precum și către sursele autonome de energie. Reieșind din teoria de dirijare și comanda utilizarea acestor surse permite, în conformitate cu cerințele și posibilitățile consumatorilor, reglarea parametrilor energiei furnizate și această reglare are urmări esențiale privind ridicarea eficienței utilizării resurselor energetice primare. De exemplu, în cazul aprovizionării cu energie termică este posibilă reglarea locală a puterii instalației termice. În dependență de condițiile timpului

Analiza situației reale confirmă existența a mai multor genuri de dificultăți privind funcționarea sectorului energetic al R. Moldova. Se poate menționa, că în afară de aspecte tehnice, tehnologice și organizatorice o mare influență asupra situației o are și cadrul legislativ. Fără implementarea reală a unui cadru legislativ privind funcționarea și armonizarea relațiilor tuturor jucătorilor din sectorul energetic este puțin probabilă dezvoltarea eficientă a acestui segment al economiei naționale. Astăzi, deja este evidentă necesitatea includerii ca parte componentă a energeticii și a micilor întreprinderi cu preocupări în producerea energiei, în gestionarea calificată în baza tehnologiilor moderne informaționale a activităților în acest sector de bază a economiei naționale.

3.Aspecte privind subiectului legislativ și domenii de activitate întreprinderilor mici.

La evaluarea posibilităților și perspectivele de participare a întreprinderilor mici în activitatea sectorului energetic ne putem adresa la legea R.Moldova „Privind susținerea și protecția micului business” nr.112XII din 20.05.94. În această lege sunt formulate criteriile în baza cărora se determină statutul întreprinderii ca întreprindere mică: numărul mediu anual al angajaților (care constituie 10-50 de persoane) și suma vânzărilor anuale nete (până la 10 mln. lei).

În articolul 1(5) se indică și alte limite la domeniile de activitate a întreprinderilor mici, care nu sunt esențiale pentru cercetarea noastră.

Limita cea mai serioasă este suma vânzărilor anuale nete, deoarece un colectiv de muncă bine organizat, cu nivel de calificare înalt al lucrătorilor (ceea ce este condiția de bază în domeniul energetic), în număr de 30-50 de persoane și care dispune de mijloace tehnice necesare, posedă de posibilități esențiale în acest domeniu de activitate.

Limita de 10 mln. lei permite efectuarea activității economice vizibile, de exemplu livrarea energiei electrice întreprinderi cu volumul consumării anuale de 10-20 mln. kWh.

Altă posibilitate de depunere a eforturilor întreprinderilor mici (și cum s-a dovedit în practică destul de efectivă) este proiectarea, montarea, livrarea, exploatarea, reglarea, reparația sistemelor autonome de aprovizionare cu energie electrică. La momentul actual numărul firmelor care au succese în acest business este destul de mare. Totodată și în acest domeniu există rezerve considerabile. De exemplu, pe piața Moldovei sunt puțin promovate pompele termice, care permit majorarea considerabilă a eficienței utilizării energiei electrice și anume: pompa termică este o instalație, care produce în 3-7 ori mai multă energie termică decât consumă dispozitivul de acționare electrică al compresorului. Pompele termice lucrează în regim automat nu mai puțin de 10 ani, dar deservirea lor constă în revizia tehnică sezonieră și controlul curent al regimului de lucru. Cheltuielile minimale de exploatare sunt un avantaj vizibil al acestor instalații și sunt interesate pentru furnizorii acestui echipament.

Prețul utilajului pompelor termice este de la 80 până la 180 dolari SUA pentru 1 kWh de energie termică în dependență de sursă din care se sustrage energia. Pompele termice sunt ecologic pure. Reieșind din avantajele sus menționate, în majoritatea țărilor din Europa Occidentală impozitul la profitul obținut la utilizarea pompelor termice este mai mic, dar în unele țări întreprinderile pot conta la dotații financiare considerabile în bază protocolului de la Kioto.

Cum a fost menționat mai sus, activitatea în sectorul energetic necesită un grad de calificare destul de ridicat, de aceea unele proiecte, care se bazează pe tehnologii avansate și științifice pot fi realizate în primul rând de întreprinderile mici, deoarece aceste întreprinderi sunt mai dinamice și mai flexibile la progresul tehnic și cerințele pieței. La întreprinderile mici mai ușor se introduc metode, care stimulează creșterea potențialului creativ al lucrătorilor și deciziile adoptate se realizează mai rapid.

4. Direcții prioritare de activitate ale întreprinderilor mici

Având în vedere criteriile sus menționate și caracteristicile întreprinderilor mici, putem determina următoarele direcții perspective de business pentru aceste întreprinderi:

- elaborarea și crearea sistemelor de evidență și dirijare a consumului de energie;
- elaborarea și crearea sistemelor de management al calității energiei pentru zone locale a sistemului energetic;
- implementarea tehnologiilor de conservare a energiei;
- elaborarea și implementarea instalațiilor energetice autonome și de rezervă (generarea dispersată);
- crearea zonelor locale de rețele electrice și termice ș.a.

În acest sens este foarte semnificativă Hotărârea Guvernului, publicată în Monitorul Oficial al RM, în care a fost propus Programul de implementare a instalațiilor energetice autonome, producătoare de energie termică și electrică.

Cunoașterea legităților dezvoltării sectorului energetic, precum și determinarea domeniului de activitate eficientă, permite micșorarea riscurilor pentru întreprinderile mici din sectorul energetic.

Tendențele actuale de dezvoltare a sistemelor de aprovizionare cu energie sunt următoarele:

- creșterea randamentului instalațiilor și ca urmare, micșorarea cheltuielilor și prețurilor la producerea și transportul energiei electrice;
- asigurarea securității energetice atât a țării, cât și a consumatorului;
- creșterea securității ecologice;
- creșterea gradului de independență a consumatorului față de sursă de energie și genul combustibilului utilizat.

Ca scop ideal privind dezvoltarea și funcționarea sistemului energetic poate fi desemnat furnizarea ne întreruptabilă consumatorilor a energiei electrice calitative (securitatea energetică a consumatorului) indiferent de locul amplasării în corespunderea cu cerințele lui, precum și ridicarea eficienței la fazele de producere, transport și distribuție a energiei (utilizare eficientă a resurselor energetice primare) și diminuarea poluării mediului de către sectorul energetic

5. Concluzii:

1. Eficacitatea complexului energetic s-a micșorat considerabil și influențează negativ asupra altor ramuri ale economiei naționale;
2. La restructurarea complexului energetic au avut loc încălcări ale principiilor și legităților de bază a teoriei de dirijare și comandă cu sistemele complexe;
3. Majorarea eficacității de funcționare a complexului energetic se poate atinge prin îmbunătățirea gestionării funcționării lui, precum și prin dezvoltarea surselor autonome și a tehnologiilor de economisire a energiei, ceea ce corespunde tendințelor de dezvoltare a energiei pe plan internațional;
4. Posibilitățile întreprinderilor mici permit de a asigura elaborarea, implementarea și exploatarea instalațiilor și tehnologiilor energoefective atât la întreprinderile mare, cât și pentru business-ul mic.